

КОРЕЛЯЦІЯ НАЗВ: ЛОДИМЕРІЯ — ЛУКОМОР'Я

Мамчич-Миткалик Тетяна Іванівна

*Волинський національний університет імені Лесі Українки
tetyana.mamchych@gmail.com*

Дана робота є розвитком попередніх досліджень можливої етимології деяких Волинських топонімів — Луцьк, Лодимерія, Володимир, річка Копаївка, озеро Луки, озеро Люцимер, річка Люцимер, Прип'ять. Метою дослідження є обґрунтування етимології регіону Лукомор'я з позицій функції транспортного сполучення, як і для перелічених назв.

Як обґрунтовано в попередніх публікаціях автора, вказані назви можуть пояснюватись їхньою функцією у комунікаційних проектах, як важливі складові елементи міжнародних сполучень.

При розгляді назви міста «Луцьк» наведено аргументи для трактування «лут», «лук», «луг» як «сполучення», «замикання» ([1]).

Назви озера та річки «Люцимер» в роботі [2] пропонується розглядати як «сполучення морів». Ця гіпотеза спирається на публікацію [3], де автор виражає переконання, що найстаріші комунікації між Балтійським і Чорним морями проходили по річці Прип'ять. В роботі [4] обґрунтовується ця ж думка, причому з конкретизацією шляху від ріки Буг по річці Копаївка, озером Луки, озером Люцимер, річкою Люцимер та річкою Прип'ять до Дніпра. В [2] пропонується інтерпретація усіх цих назв, відповідно до їхньої функції у цьому шляху: Копаївка — «припинання» (до Бугу, тобто, Балтики), Луки — «сполучення», Люцимер — «сполучення морів», Прип'ять — «припинання» (до Дніпра, тобто, Чорного моря).

Назва регіону «Лодимерія» є співзвучною назві Люцимер. В роботі [5] наводиться обґрунтування гіпотези щодо трактування назви теж як «сполучення морів», з наданням прикладів з інших регіонів.

Надалі до перелічених назв долучимо «Лукомор'я», як ще один елемент з подібним трактуванням. Зауважимо, що дане дослідження має попередній характер і для надійніших запевнень потребує вивчення великого пласту публікацій, включаючи літописні джерела.

Назва «Лукомор'я» зустрічається ще в давніх текстах та картографічних матеріалах. Може бути написано по-різному: кирилицею, чи латиницею, одним словом, або ж поділене на два — «луки»/«лука» та «море». Також згадується в «Слові о полку Ігоревім», де пов'язане з місцем проживання половців, тобто, локалізується з Північним Причорномор'ям та Північним Приазов'ям ([6]). Власне, про половців є згадки як «лукоморські половці».

До нашого часу назва «Лукомор'я» залишилась за косою Лукомор'я, яка знаходиться на побережжі Азовського моря на 30 км східніше від Маріуполя вздовж морського побережжя у напрямку Таганрога (на 80 км західніше від нього).

Назва «Лукомор'я» у Вікіпедії виводиться від словосполучення «лука моря», що трактується як «вигин морського берега» ([7]). На нашу думку, такий висновок є половинчастим. Так, це «лука» і «море». Але ж любе море має берегову лінію (межі), яка вся складається з вигинів. Тому ідея називати вигином лише один серед багатьох інших не здається переконливою.

Пропонується розглянути сенс частинки «лука» як «сполучення», «з'єднання». А в цьому світлі все виглядає вже значно природніше.

Серед шляхів сполучення між Балтійським і Чорним морями добре відомий і описаний шлях через Волгу, який передбачає перехід від Волги до Дону, котрий впадає в Азовське море розлогим устям, утворюючи численні рукави, якраз в регіоні Лукомор'я.

В контексті транспортних сполучень також можна розглянути річки Великий Утлюк та Малий Утлюк, які впадають до Утлюцького лиману Азовського моря, реалізуючи якнайскоріший вихід до води для певної території. Хоча «Енциклопедія сучасної України» пропонує етимологію назви Утлюк вивести з турецької мови як «луки, пасовище» ([8]), на

нашу думку, не є переконливим називати пасовищем дві річки та водний лиман. Ці дві річки, порівняно з іншими річками Причорноморського регіону, реалізують вихід до Азовського моря, тобто, до шляху до Дону та Волги, тоді як інші ріки ведуть до Чорного моря, забезпечуючи протилежний напрям цього ж торгового маршруту. А якщо в Утлюк побачити «люк» поняття «з'єднання» (обґрунтування етимології «лук» як «з'єднання» наведено в [1]), то назви знаходять свою логіку.

При спробі виявити ще якісь відображення логістики в топоніміці одразу можемо побачити цю якість у назві міста Керч. Одна з його давніших назв це Пантікапей. Якщо згадати, що Чорне море називалось Понтійським, і вся навколишня територія була частиною Понтійського царства, «Пантікапей» уже можна читати, як «Понтійське сполучення». Тут «кап» теж розуміємо як «приєднання», «припинання» (детальніша аргументація в [2]).

Резюмуючи, можемо співставити назви Чорноморсько-Азовського регіону та регіону ріки Буг та ріки Прип'ять. На півдні України маємо Лукомор'я, інтерпретуючи назву регіону як «сполучення морів»; на північному заході маємо Лодимерію і теж розуміємо як «сполучення морів». І супутні гідроніми, які узгоджуються з функцією транспортних сполучень, це Утлюк, Пантікапей та Копаївка, Луки, Люцимер, Прип'ять. То, може, це «Лодомирія», «Люцимер» та «Лукомор'я» це синоніми?

На додаток можемо додати, що серед публікацій у вільному доступі автору трапились обговорення літописних текстів, де йдеться про відвідання Чернігівським князем Михайлом Всеволодовичем Лукомор'я. Автори обговорення висловлювали сумнів у правдивості текстів, оскільки вважали, що князь Михалко не міг у той час бути в Лукомор'ї при Азові, тому припускали, що поняття Лукомор'я є не географічним поняттям, а, у певному сенсі, поетичною алегорією чудової землі ([6]). Але про князя Михалка відомо, що він був одружений з рідною сестрою князя Данила Романовича (Галицького) Оленою, конкурував з ним за Галицьку та Волинську землі (Лодомирію), його син Ростислав певний час князував у Луцьку. Виходить, що за літописами Михалко у Лукомор'ї був, але історики впевнені, що в Приазов'ї на той час він не міг перебувати, а саме в Лодомерії то був. Виглядає на те, що «Лукомор'я» і «Лодомирія» мають однакові значення.

Крім того, Волинська Лодомерія чим не чудова, омріяна земля?

Список літератури

1. Мамчич Т.І. Ключ від "Луцька" в замкУ: можливий зв'язок геометрії природних чинників з етимологією назви міста Луцьк в контексті романо-германських мов. // *Минуле і сучасне Волині та Полісся. Розвиток краєзнавства і краєзнавчої освіти*. Наук. збірн. Вип. 66-67. Луцьк, 2019. С. 275-276.
2. Мамчич-Миткалик Т. Гіпотеза щодо можливого значення гідронімів Копаївка, Лука, Люцимер та Прип'ять. // *Минуле і сучасне Волині та Полісся. Музейна та пам'яткоохоронна діяльність на Любомльщині та Волині*. Науковий збірник. Випуск 74. Матеріали Всеукраїнської наукової історико-краєзнавчої конференції, Луцьк-Любомль. Луцьк, 2023, С. 211-212.
3. Бужанський А. Ріка Прип'ять та її допливи. Старі водні шляхи між доріччям Чорного моря і Балтиком (географічно-археологічна студія). Вінніпег: Інститут дослідів Волині, 1966. 40 с. <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/22617/file.pdf>
4. Панишко С. Забута волинська річка Люцимер. Дніпро — Даугава — Німан: міжцивілізаційні контакти в середньовічні часи. К.: ІА НАНУ, 2021. С. 74 — 82.
5. Мамчич-Миткалик Т. Кореляція назв: Лодомирія
6. Бобров А.Г. *Лука моря*. *Енциклопедія «Слова о полку Игореве»*: В 5 т. Спб. 1995, Т. 3. К — О, С. 183 — 185.
7. [https://uk.wikipedia.org/wiki/Лукомор%27я_\(Україна\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Лукомор%27я_(Україна))
8. Енциклопедія сучасної України
<https://esu.com.ua/article-32753>
9. https://uk.wikipedia.org/wiki/Михайло_Всеволодович
10. https://uk.wikipedia.org/wiki/Олена_Романівна